

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:534

av **Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)**

Västsahara

---

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	2
3 Inledning	2
3.1 Omvärldens agerande	3
3.2 Hotad vapenvila	3
3.3 Kvinnornas roll i kampen för ett fritt Västsahara	4
4 Svenskt erkännande av Västsahara	4
5 Minursos mandat	5
6 Folkomröstning	6
7 Sanktioner	6
8 Bistånd	6
9 Politiska fångar	7
10 Handel	7

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska ge stöd till kvinnorörelsen i Västsahara och säkerställa att de har en aktiv roll i arbetet för ett fritt Västsahara, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att Minursos mandat utökas till att även inkludera mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att en västsaharisk folkomröstning genomförs av FN och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för ekonomiska sanktioner mot Marocko så länge ockupationen pågår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska stärka biståndet till de västsahariska flyktinglägren och den del av Västsahara som är under Polisarios kontroll och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att västsahariska politiska fångar, bl.a. fångarna från Gdim Izik, frigges eller får en rättvis rättegång i civil domstol, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för att säkerställa att handelsavtal mellan EU och Marocko, i enlighet med EU-domstolens dom i fallet C-104/16 P, inte innefattar Västsaharas territorium så länge Västsaharas folk, via deras legitima representant Polisario, inte har gett sitt samtycke, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utfärda en rekommendation till det svenska näringslivet utifrån de skyldigheter som följer av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter att inte verka i ockuperade Västsahara eller handla med produkter från det ockuperade området och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Västsahara var en spansk koloni fram till 1975 då Spanien drog sig tillbaka efter att FN vid upprepade tillfällen krävt en avkolonisering av landet. I stället för att följa FN:s beslut inledde Spanien hemliga förhandlingar med Västsaharas grannländer Marocko och Mauretanien om att dela landet mellan sig mot att Spanien fick en viss kompensation.

Den västsahariska befrielseörelsen Polisario fortsatte den kamp för självständighet som inletts under den spanska kolonialtiden. En stor del av Västsaharas befolkning flydde för att söka skydd på andra sidan gränsen, i Algeriet. Året efter, 1976, utropade Polisario det självständiga Sahariska arabiska demokratiska republiken, SADR.

Efter fyra år av strider slöt Polisario och Mauretanien fred 1979. Marocko fortsatte kriget med ekonomiskt och militärt bistånd från framför allt USA och Frankrike. Tvärs

igenom landet byggde Marocko en minerad försvarsmur som skulle hålla Polisarios soldater borta och underlätta inflyttningen av marockaner i området.

Fram till 1991 pågick ett krig mellan Marocko och Polisario. Sedan 1975 är delar av Västsahara ockuperat av Marocko, trots att Internationella domstolen i Haag samma år fastställde att Marocko inte hade rätt att göra anspråk på Västsahara. Någon egentlig avkolonisering där den lokala befolkningen tillfrågas om hur den vill se sin framtid har aldrig genomförts. I samband med vapenvilan 1991 kom Marocko och Polisario överens om att en folkomröstning om Västsaharas framtid skulle hållas 1992 och att FN-styrkan Minurso skulle inrättas för att övervaka vapenvilan och se till att folkomröstningen äger rum. Folkomröstningen har fortfarande inte blivit av.

3.1 Omvärldens agerande

Världssamfundet har ett stort ansvar för situationen i Västsahara. Ett område som är olagligt annekterat eller ockuperat ska inte godkännas av en tredje part som en del av ockupationsmakten, enligt folkrätten. Ockupationen får inte stödjas och en tredje part ska heller inte engagera sig i ekonomiska eller i andra aktiviteter som stöder ockupationen. Enligt folkrätten är ockupationsmaktens auktoritet över det ockuperade området begränsad, och den måste respektera både folkrätt och mänskliga rättigheter. En ockupationsmakt får heller inte använda naturresurser i ett ockuperat område för sin egen vinning, med undantag för om det sker till det ockuperade folkets vinning och med deras tillåtelse.

År 1991 ingicks, efter FN:s medling, en överenskommelse om vapenstillestånd. Vapenstilleståndet innehöll en fredsplan och en överenskommelse om Västsaharas framtid. Marocko och Polisario förhandlade från 1997 till 2004 under överinseende av Kofi Annans speciella sändebud James Baker och kom återigen överens om att landets framtid skulle fastställas i en folkomröstning. Sedan dess har Marocko förhalat och saboterat genomförandet av en folkomröstning.

I de förhandlingar som pågått sedan dess har Polisario gjort en rad eftergifter. Bland annat har de frigett samtliga resterande marockanska krigsfångar, dock utan någon som helst motprestation från marockansk sida. Det är tydligt att Marocko inte frivilligt kommer att gå med på någonting annat än en annektering av Västsahara. Till detta kan noteras att James Baker, när han avgick från sitt uppdrag, förklarade att inget land kommer att utifrån internationell lag erkänna Marockos krav på Västsahara.

Ockupationen av Västsahara utgör ett exempel på världssamfundets oförmåga att agera. FN-processen har inte lyckats med sin uppgift och EU:s politik mot Marocko styrs mer av ekonomiska intressen än en vilja att värna folkrätten och mänskliga rättigheter.

3.2 Hotad vapenvila

Den 11 augusti 2016 passerade 300 marockanska militärfordon den barriär som skiljer västsahariskt territorium, ockuperat sedan 1975, från marockanskt territorium och den landremsa som kontrolleras av västsahariska Polisario i ett försök att besätta den östra delen av La Güera-halvön. Den västra delen är mauretanskt territorium, och där ligger hamnstaden Nouadhibou med ca 80 000 invånare. Enligt obekräftade uppgifter dödades två civila västsaharier.

Detta är ett allvarligt brott mot den första militära överenskommelsen i vapenstilleståndsavtalet från 1991 som under ledning av FN förhandlades fram mellan Marocko och det västsahariska folkets legitima representant Polisario. Vapenvilan förbjuder allt arbete eller militär utplacering i en fem kilometer lång remsa längs muren. Intrånget är också ett tydligt brott mot folkrätten eftersom Marocko inte har någon legitim rätt att befinna sig på västsahariskt territorium över huvud taget.

Den 28 augusti svarade Polisario genom att placera ut militära styrkor i Guerguerat-området för att förhindra ytterligare marockanska aktiviteter. Polisario uppmanade dessutom FN:s säkerhetsråd att kräva ett omedelbart tillbakadragande av marockansk personal och att Minurso installerar en permanent observationspost i området för att lugna ned situationen och förhindra framtida intrång.

3.3 Kvinnornas roll i kampen för ett fritt Västsahara

Flickors och kvinnors rättigheter har en central roll i kampen för ett fritt Västsahara. Livet under ockupation drabbar män och kvinnor på olika sätt och i olika utsträckning. De västsahariska kvinnorna har alltid haft en relativt stark ställning jämfört med kvinnorna i resten av regionen, men det finns fortfarande mycket arbete kvar att göra. Kvinnorna i flyktinglägren tvingades under kriget (1975–1991) till en mycket aktiv roll p.g.a. männens frånvaro. De byggde hus, undervisade och organiserade, samtidigt som de tog hand om sina familjer i ett hårt klimat med ständig brist på mat och förnödenheter.

De västsahariska kvinnorna är organiserade och ställer krav på bl.a. ökad representation i folkvalda församlingar. Tyvärr har andelen kvinnliga ledare minskat under den senaste tiden och det finns därför stort behov av att stärka kvinnors ställning genom stöd till kvinnors organisering. Det är viktigt att Sverige som enskilt land, såväl som medlem i EU och FN, arbetar för att frågor om kvinnors rättigheter alltid står på dagordningen när Västsaharas framtid diskuteras. FN:s resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet är här centrala verktyg. Men det kanske viktigaste Sverige kan göra är att stödja de kvinnor i Västsahara som går samman för förändring. Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ge stöd till kvinnorörelsen i Västsahara och säkerställa att de har en aktiv roll i arbetet för ett fritt Västsahara. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Svenskt erkännande av Västsahara

I december 2012 ställde sig en majoritet i Sveriges riksdag bakom en motion från Vänsterpartiet om att erkänna staten Västsahara. Erkännandet är en viktig signal till det västsahariska folket och även till Marocko om att Sverige inte godkänner deras ockupation. Den borgerliga regeringen förhållade erkännandet och när den rödgröna regeringen tillträdde 2014 väcktes stort hopp om en ny linje i politiken för Västsahara. I januari 2016 meddelade dock regeringen att något erkännande inte var aktuellt. Beslutet är djupt beklagligt.

I samband med riksdagens beslut om erkännande gjordes också en rad andra viktiga ställningstaganden rörande Västsahara. Riksdagen slog fast att Sveriges hållning ska utgå ”från folkrätten och rätten till självbestämmande för det västsahariska folket”, att

FN-styrkan Minursos mandat bör utvidgas till att också innefatta övervakning av situationen gällande de mänskliga rättigheterna och att ett eventuellt förnyat fiskeavtal med Marocko måste vara förenligt med folkrätten. Vänsterpartiet delar dessa ställningstaganden och betonar vikten av att de fortsatt styr den svenska politiken för Västsahara.

I dagsläget har ett 80-tal länder erkänt Västsahara. I Västsahara sågs den svenska riksdagens beslut som en av de stora symbolsegrarna i modern tid. Med det kom en stor förhoppning om en förskjutning inom EU så att fler skulle följa efter med egna erkännanden. Samtidigt är många västsaharier uppgivna. Kravet på att återigen ta upp den väpnade kampen växer sig allt starkare bland de alltmer frustrerade västsaharierna. Framför allt bland ungdomar pratas det öppet om att förhandlingarna inte lett till någonting. Vänsterpartiet förutsätter att regeringen kommer att följa riksdagens beslut från 2012 och erkänna Västsahara.

5 Minursos mandat

Minurso, FN:s mission för arrangerandet av en folkomröstning i Västsahara, är en styrka från Förenta nationerna som grundades 1991. Styrkan har till uppdrag att övervaka vapenvilan mellan Marocko och Polisario i Västsahara. Den ska även organisera den folkomröstning om Västsaharas framtid som parterna kommit överens om i ett avtal 1989.

I mars 2016 tvingade den marockanska regeringen FN att stänga ned ett av Minursos kontor och dra tillbaka civil personal efter att den dåvarande generalsekreteraren Ban Ki Moon kallade Marockos ockupation av Västsahara för just ockupation. I april 2017 röstade FN:s säkerhetsråd igenom resolution 2351 om konflikten runt Västsahara. I resolutionen, som återkommer årligen, ges stöd för att försöka återuppta förhandlingarna mellan Marocko och Polisario. Dessutom ges ett förnyat ettårigt mandat för den fredsbevarande styrkan Minurso. I årets resolution saknas, precis som i föregående resolutioner, mandat att övervaka de mänskliga rättigheterna. Detta gör Minurso till den enda FN-ledda fredsbevarande styrka som inte har ett sådant mandat, vilket minst sagt är anmärkningsvärt.

Verkligheten för västsaharier i det ockuperade området präglas av förtryck och systematiska brott mot mänskliga rättigheter. Det är svårt att se vad Marocko har gjort för att förbättra situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna som de har ansvar för enligt resolutionen. I praktiken råder sedan länge undantagstillstånd i det ockuperade Västsahara. Det är Marocko som har den totala kontrollen, inte FN. I stort sett inga oberoende observatörer eller journalister släpps in i landet. Det är förbjudet att kritisera kungen, islam eller Marockos rätt till Västsahara. Ett tydligt exempel på ockupationsmaktens övergrepp är händelserna i samband med de fredliga protesterna 2010 i Gdeim Izik, som beskrivs närmare längre ned.

Ett MR-mandat för Minurso skulle bidra till att synliggöra de brott som sker mot mänskliga rättigheter i det ockuperade Västsahara, oavsett på vilken sida de sker. Det skulle även ge västsaharierna nytt hopp och en möjlighet till upprättelse. Sverige ska verka för att Minursos mandat utökas till att även inkludera mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Folkomröstning

1989 utlovades att en folkomröstning om självständighet för Västsaharas folk skulle hållas 1992. Marocko och Västsaharas legitima representant Polisario förhandlade fram och undertecknade överenskommelsen om folkomröstningen. Under 25 år har Marocko förhalat processen och omvärlden har tillåtit det. Nu krävs hårdare press på landet för att de ska agera och hålla sitt löfte. Världssamfundet, och framför allt FN:s säkerhetsråd, har en viktig roll att spela för att skyndsamt se till att folkomröstningen om Västsaharas självständighet ska komma till stånd. Oförmågan att agera är ett misslyckande för säkerhetsrådet och har också allvarligt skadat rådets trovärdighet och stärkt Marockos ställning. Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att en västsaharisk folkomröstning genomförs av FN. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Sanktioner

För att få Marocko att upphöra med ockupationen av Västsahara, respektera mänskliga fri- och rättigheter samt genomföra den utlovade folkomröstningen behöver omvärlden sätta press på landet. Världssamfundets oförmåga att göra det är en av de främsta anledningarna till att ockupationen pågått så länge. EU:s agerande mot Västsahara belyser på ett tydligt sätt hur EU använder dubbla måttstockar för olika konflikter. Samtidigt som sanktioner, med rätta, införts mot Ryssland efter annekteringen av Krim har både Marocko och Israel kunnat fortsätta sina ockupationer utan sanktioner och i stället har de belönats med fördelaktiga handelsavtal. Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för ekonomiska sanktioner mot Marocko så länge ockupationen pågår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Bistånd

En stor del av den västsahariska befolkningen lever sedan årtionden i flyktingläger i Algeriet, under mycket knappa förhållanden. Det råder brist på det mesta, och man är helt beroende av stöd utifrån. Allt fler, framför allt unga, har tröttnat på att inget händer i den internationella processen och börjar kräva att den väpnade kampen återupptas. I kombination med de allt svårare levnadsförhållandena i lägren innebär detta att situationen blir alltmer kritisk. Ett utökat och väl genomtänkt bistånd skulle kunna bidra till att lugna ned situationen.

Biståndet till de västsahariska flyktinglägren måste diversifieras.

Nutritionssituationen är dålig enligt internationell standard. 78 procent av de gravida kvinnorna lider av anemi. Av barnen under fem år lider 25 procent av kronisk felnäring, 56 procent av anemi och 30 procent av kortväxthet. Maten som månadsvis förmedlas av World Food Programme är ensidig och bristfällig, då den i första hand är avsedd för mer kortvariga humanitära situationer. Under 2015 ökade Sida biståndet till lägren och meddelade samtidigt att de har för avsikt att kanalisera sitt stöd via strategiska partners, däribland flera FN-organ. Det är positivt att Sida under 2017 har beslutat att behålla biståndet till de västsahariska flyktinglägren på ungefär samma nivå som tidigare år och viktigt att Sida fortsatt tar hänsyn till bristen på näringsriktig kost.

Bistånd bör även ges till den befriade del av Västsahara som i dag kontrolleras av Polisario. Kring staden Tifariti bor många västsaharier. Där finns också flera administrativa byggnader samt ett sjukhus och ett universitet. Samhället är i stort behov av bistånd för att kunna utvecklas. Ett av problemen i den befriade delen är bristen på fungerande infrastruktur, framför allt tillgången till vatten och vägar. Den västsahariska befolkningen lever under mycket svåra förhållanden i dessa områden, men om infrastrukturen byggs upp skulle förutsättningarna förbättras avsevärt, och fler skulle också kunna flytta från flyktinglägren till den befriade delen av Västsahara. Biståndet till Västsahara bör även kompletteras med utvecklingsinsatser som syftar till att förbättra flickors och kvinnors situation och ytterligare stärka kapaciteten hos civilsamhället i flyktinglägren. Där kan komponenter som kapacitetsträning och inkomstgenererande verksamhet ingå. Denna typ av insatser skulle ge en ökad egenmakt och värdighet till människor som levt över 40 år i flyktingläger. Insatserna får dock inte ersätta det nödvändiga humanitära biståndet, något andra givare tyvärr gjort. Sverige ska stärka biståndet till de västsahariska flyktinglägren och den del av Västsahara som är under Polisarios kontroll. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Politiska fångar

Under 2016 fortsatte de marockanska myndigheterna att kväsa fredliga protester i Västsahara. Aktivister som kämpar för självständighet eller påtalar brott mot mänskliga rättigheter grips eller begränsas på andra sätt, enligt Amnesty.

Ett av många exempel på ockupationsmaktens övergrepp mot västsahariska aktivister är händelserna i samband med de fredliga protesterna 2010 i Gdeim Izik, några mil utanför den västsahariska huvudstaden El-Aaiún. Tusentals västsaharier bildade ett tältläger i protest mot ockupationen och plundringen av landets råvaror. Marockanska myndigheter svarade med att attackera lägret med gummikulor, vattenkanoner, tårgas och våld. Lägret förstördes och tält sattes i brand. Hundratals människor arresterades och av dessa dömdes 24 personer till långa fängelsestraff i en orättvis rättegång i en militärdomstol. Att de enda bevis som fanns var uttalanden som hade gjorts under tortyr ignorerades av domstolen. Det är dessutom ett brott mot internationell rätt att döma civila i en militärdomstol, och påtryckningar har skett för att få till stånd en civil rättegång.

I juli 2016 beslutade en domstol att 23 av dem som dömts efter händelserna i Gdeim Izik ska få sina fall prövade i en civil domstol. 21 av de 23 satt alltjämt i fängelse vid slutet av 2016. Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att västsahariska politiska fångar, bl.a. fångarna från Gdeim Izik, frigges eller får en rättvis rättegång i civil domstol. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Handel

Västsahara är rikt på naturtillgångar i form av fisk och fosfat – något som inte kommer det befriade Västsahara eller flyktingarna till del. 70 procent av världens fosfattillgångar

beräknas finnas just i Västsahara och Marocko. Trots att inget land erkänner Marockos rätt till Västsahara har Marocko relativt fritt kunnat utnyttja Västsaharas naturresurser. Ekonomiska intressen och handelsförbindelser är anledningar bakom Frankrikes och Spaniens starka relationer med Marocko, som gör dem ovilliga att kritisera landet.

I en historisk dom (C-104/16 P) från den 21 december 2016 slog EU-domstolen fast att Västsahara och Marocko är två separata områden och att Marocko inte har någon rätt till Västsahara eller dess naturresurser. Domstolen fastställde att EU:s associationsavtal med Marocko samt frihandelsavtal för fiske- och jordbruksprodukter inte innefattar Västsahara. Domstolen slog också fast att Västsaharas folk måste ge sitt samtycke till handelsavtal som gäller Västsaharas territorium och att den legitima representanten för Västsaharas folk är Polisario.

EU-kommissionen vill nu omförhandla avtalen med Marocko så att de inkluderar Västsahara, för att kringgå domen från EU-domstolen. Medlemsländerna ska nu besvara EU-kommissionens begäran om att få mandat att omförhandla avtalen med Marocko och inte med Polisario, som representerar Västsaharas folk. Ett sådant avtal skulle uttryckligen strida mot folkrätten och EU-domstolens dom. Domen har klargjort att det är Västsaharas folk (people) som måste ge sitt samtycke till handelsavtal som gäller Västsahara, vilket skiljer sig från befolkningen eller lokalbefolkningen (population) i Västsahara, som skulle kunna utgöras av marockanska bosättare. Den svenska regeringen måste nu vara pådrivande och verka för att Sverige inom EU säkerställer att handelsavtal mellan EU och Marocko, i enlighet med EU-domstolens dom i fallet C-104/16 P, inte innefattar Västsaharas territorium så länge som Västsaharas folk, via deras legitima representant Polisario, inte har givit sitt samtycke. Sverige måste även verka för att EU tar fram ett tydligt regelverk som klargör hur domstolens beslut ska realiseras. Hittills har regeringens agerande i denna fråga varit mycket problematiskt. Sverige stod bl.a. bakom medlemsstaternas gemensamma överklagande av domen. Sverige ska inom EU verka för att säkerställa att handelsavtal mellan EU och Marocko, i enlighet med EU-domstolens dom i fallet C-104/16 P, ej innefattar Västsaharas territorium så länge som Västsaharas folk, via deras legitima representant Polisario, inte har givit sitt samtycke. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen måste informera svenska företag som investerar i Marocko om att de riskerar att legitimera brott mot de mänskliga rättigheterna. I både Danmark och Norge avråder regeringen företag från att investera i s.k. omtvistade områden, t.ex. Västsahara och Palestina. En liknande avrådan bör införas i Sverige. Regeringen bör utfärda en rekommendation till det svenska näringslivet utifrån de skyldigheter som följer av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter att inte verka i ockuperade Västsahara eller handla med produkter från det ockuperade området. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Stig Henriksson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Yasmine Posio Nilsson (V)

Håkan Svenneling (V)

Emma Wallrup (V)